

Műveltség és hagyomány. Studia ethnologica Hungariae et Centralis ac Orientalis Europae. I—II. Szerkesztette: *Gunda Béla*. Tankönyvkiadó Budapest 1960. Str. 391.

V »Omiki in izročilu«, letopisu etnološkega instituta univerze v Debrecenu, ki je pričel izhajati z dvojnimi letnikom, sodeluje 11 madžarskih in 7 tujih etnologov. Najbolj razgledani in vsestranski madžarski etnolog Béla Gunda poudarja v spremni besedi, da »za našo znanost poleg raziskavanja madžarske ljudske kulture tudi vzhodno- in srednjeevropska etnološka vprašanja ne morejo biti nevažna. Na nešteta vprašanja madžarske etnologije moremo odgovoriti le tedaj, če opravljamo svoje delo z ustreznim pogledom navzven. Naša etnološka izročila in naši novejši uspehi nas tudi obvezujejo, da pomagajo z lastnimi raziskovalnimi metodami in dosežki k jasnosti v prepletanju srednje- in vzhodnoevropske ljudske omike, ki simbolizira mirno sožitje ljudstev«.

Z objavo spisov zastopnikov tujih narodov je želel debrecenski institut ostvariti del tega sodelovanja, ki je potrebno za tako delo. Med prispevki madžarskih sodelavcev so splošnega pomena predvsem I. Ferenczija o animizmu in madžarskem gozdnem kultu, J. Szabadfalvija o madžarski črni keramiki in njenih vzhodnoevropskih zvezah (upoštevata tudi Slovenijo), J. Barabása o nastanku samotnih domov v srednji Evropi, V. Diószegija o spominih na šamanizem v madžarski ljudski kulturi.

Med tujimi sodelavci obravnavajo: R. Vuia romunska naselja in hiše, podpisani gorsko pastirstvo v Sloveniji (z 2 tlorisoma in 4 slikami), pokojni K. Moszyński zgodovinski razvoj pasti v srednji Evropi, V. N. Belicer mordvinsko nošo, K. Vakarelski vinogradniško orodje, V. Pražák razvoj srednjeevropskih hiš, G. S. Citaja pa gorsko poljedelstvo na Kavkazu.

Skoro vsi prispevki so ilustrirani in so jim dodani kratki nemški povzetki. Tako značaj kot namen zbornika pozdravljamo, našim strokovnjakom pa priporočamo, da se seznanijo s prispevki, ki obravnavajo njim bližje predmete. Saj tudi nam velja kot sosedom poziv, naj stalno spremljamo madžarsko strokovno literaturo.

Vilko Novak

Balassa Iván, A magyar kukorica. Néprajzi tanulmány. Akadémiai kiadó, Budapest, 1960. Str. 525.

Zajetna monografija o madžarski koruzi sestoji iz štirih delov. V prvem delu »Splošno o koruzi« (19—118) razpravlja avtor o njenem izvoru in njeni razširjenosti po svetu, posebej pa na Madžarskem in v sosednih deželah, o gospodarskih oblikah glede na koruzo ter besedni zaklad v zvezi s koruzo in njenimi deli, pri čemer upošteva poleg ostalih slovanskih jezikov tudi slovenščino. Pri tem nas posebej zanima, da postavlja avtor k številnim dosedanjim poskusom razlage besede koruza še novo v zvezi s pomenom turške besede *kokoros*, ki je 1. koruza, 2. velik neoblikovan predmet, pri čemer opozarja na slovenske izraze za koruzo: debelača, debelka, debelačnica, debelačina (ki mu jih je poleg ostalega gradiva posredoval podpisani), češ da so take in podobne besede prevedli kot kalke iz turščine.

V drugem delu o obdelovanju in shranjevanju koruze (119—336) seznanja knjiga — tudi z mnogimi risbami, slikami in kartami — z obliko motik in plugov na Madžarskem, z načini sušenja koruze, ob čemer so predstavljeni koruznjaki in vprašanje njih prevzema. Ta del je za etnologa nedvomno najpomembnejši, ker pokaže, kaj so Madžari prevzeli od sosedov in kaj so ustvarili svojega. — Krajši je tretji del o pridelovalnih odnosih v zvezi s koruzo, ki prinaša važne podatke z gospodarskega in družbenega vidika. V zadnjem poglavju je obdelana uporaba koruze v prehrani, krmiljenju i. dr.

Poleg nemškega povzetka vsebuje knjiga tudi nemški seznam slik, tako da je delo uporabno tudi za madžarščine neveščega strokovnjaka. Pisatelj se je za delo temeljito pripravil z vprašalnico, ki jo je razposlal, z raziskavanjem v arhivih, z jezikoslovnim študijem in z uporabo bogate madžarske gospodarske literature. Tako mu je uspelo vzorno delo, ki je potrebno tudi vsakomur za primerjavo, kdor bo pisal o istem predmetu ali tudi o drugih področjih gospodarstva.

Vilko Novak

Spiro Kulišić, Život i kultura zaostalih plemena Australije, Okeanije, Amerike i Afrike, Sarajevo 1960, str. 152 sa 37 slika u tekstu i specijalnom geografskom kartom sveta.

Kulišićeva knjiga je naš prvi domači sintetički rad koji obradjuje život i kulturu zaostalih etničkih grupa na svetu. Taj posao je zahtevao mnogo truda i dosta veštine da se raznovrsna i obimna gradnja sažme, a da ipak obuhvati sve ono što je karakteristično uopšte i za svaku etničku grupu posebno. Kulišić je te probleme, neosporno, s uspehom savladao.

Knjiga je podeljena na dva dela: *Opšti* (s. 9—85) i *Posebni* (s. 85—148). U opštem delu je dat osvrt o privrednoj i materialnoj kulturi, društvenom životu, osnovnim znanjima, umetnosti i religiji. Kulišić promatra *privrednu i materijalnu kulturu* (s. 9—50) u procesu evolutivnog razvojnog stvaranja, počinjući od vatre, orudja, oružja, preko lova, ribolova, skupljačke privrede, zemljoradnje i stočarstva, a zatim prelazi na tehnološke procese (koža, kora, pletenje, tkanje, keramika), trgovinu, novac, saobraćajna sredstva, naselja, stanove, hranu, opojna pića, nošnju i ukrašavanje. Posebno su zanimljiva pišćeva razmatranja društvenog života (str. 50—65) naročito o porodici, rodu, plemenu, oblicima svojine, kao i nastanku jezika i pisma. Odeljak »*Osnovna znanja*« (str. 65—68) Kulišić logično počinje poznavanjem prirode primitivnog čoveka i dalje uvodi čitaoca kako se u svesti tih ljudi formira predstava broja, mere i vremena. *Umetnost* (str. 68—75) etničkih grupa o kojima je reč izražena je u slikarstvu, dekorativnoj umetnosti, skulpturi, muzici, igri i usmenoj književnosti. Njihova *religija* (str. 75—85) prolazi faze od animizma i verovanja u viša bića, preko totemizma i madjije.

U drugom delu knjige autor prelazi na etničke karakteristike pojedinih grupa, koje deli na: *Lovačko skupljačka plemena* (str. 85—122). Njih su sačinjavali Australijanci, Tasmanci, Bušmani, Pigmeji, Eskimi, Aleuti, Indijanci (Britanske Kolumbije, Kalifornije, šumske zone Severne Amerike, Prerija, zatim Bororo, Istočne Brazilije, Pampasa i Ognjene zemlje). U »*Zemljoradnička plemena*« (str. 122—144) spadaju Algonkinci, Irokezi, Indijanci Anda i Amazona, stanovnici Okeanije i Crnci tropske Afrike. Knjiga se završava poglavljem »*Neka stočarska i stočarsko zemljoradnička plemena Južne Afrike*« (str. 144—148) u koja spadaju Herero i Tongo Crnci, Nguni, Hotentoti. Na kraju je dat i spisak važnije literature koja je pri obradi dela korišćena.

Bez obzira što je autor, po svoj prilici, morao ekonomisati prostorom, on je uspeo da da lep i koristan pregled »uglavnom prema stanju koje su ispitivači zatekli od vremena prve kolonizacije pa do kraja XIX. i djelimično prvih decenija XX. vijeka« (str. 7). Pisac nije prikazao visoke kulture Amerike i Afrike jer ne dolaze u okvir ovakvog rada.

Knjiga je u celini ne samo zanimljiva, već i originalna. Ona nije kompilatorska, već se u njoj raspravlja o mnogim prvobitnim običajima sa savremenog naučnog gledanja. Posebno su zanimljive analize koje pisac vešto provlači od početka do kraja, a osobito u posebnom delu. Svaka etnička zajednica je izmerena jedinstvenim merilom: antropološke karakteristike, privreda, društveni život, materijalna i duhovna kultura. Razradjen je srodnički sistem, oblici svojine, umetnost i religija, sa svim svojim specifičnostima. Ukratko, dato je sve ono što je bitno o ovim zajednicama koje i danas često